

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN
CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 373.091:[811.135.1+821.135.1.09](043.2)

VÎLCU MARCELA

**EDUCAȚIA LITERAR-ARTISTICĂ ȘI LINGVISTICĂ A ELEVILOR
PRIN VALORIFICAREA LECȚIILOR NETRADIȚIONALE**

Specialitatea 532.02 - Didactică școlară (Limba și literatura română)

**Rezumatul
tezei de doctor în științe ale educației**

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei de științe ale educației și management educațional a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific:

ARMAȘU-CANȚÎR Ludmila, dr. în filologie, conf. univ.

Referenți oficiali:

1. **GORAȘ-POSTICĂ Viorica** dr. hab. în pedagog., prof. univ., USM
2. **MARIN Mariana**, dr. în pedagog., conf. univ., AGIRO

Componența Consiliului științific specializat:

1. **BURLACU Alexandru**, dr. hab. în filol., prof. univ. – **președinte**
2. **VACARCIUC Mariana**, dr. în pedagog., conf. univ.– **secretar științific**
3. **PATRAȘCU Dumitru**, dr. hab. în pedagog., prof. univ.
4. **BARBĂNEAGRĂ Alexandra**, dr. în pedagog., conf. univ.
5. **GOLUBIȚCHI Silvia**, dr. în pedagog., conf. univ.

Susținerea tezei va avea loc pe 31.01.2022, ora 13.00, în ședința Consiliului Științific Specializat **D 532.02-21-55** din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (str. Ion Creangă 1, bl. 2, Sala Senatului, Chișinău, MD-2069)

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (str. Ion Creangă 1, bl.4, Chișinău, MD-2069) și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expeditat pe 21.12.2021

Secretar științific al CȘS: _____ VACARCIUC Mariana, dr. în ped., conf. univ.

Conducător științific: _____ ARMAȘU-CANȚÎR Ludmila, dr. în filol.,
conf.univ.

Autoare: _____ VÎLCU Marcela

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI	10
Capitolul 1. Repere epistemologice pentru educația literar-artistică și lingvistică a elevilor prin abordarea lecțiilor netradiționale	10
Capitolul 2. Valorificarea lecției ca unitate fundamentală educațională Modelul pedagogic conceptualizat	19
Capitolul 3. Metodologia educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale	20
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE	24
BIBLIOGRAFIE	27
LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI	29
ADNOTARE (în limbile română, engleză, rusă)	33

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Unul dintre paradoxurile realității de astăzi – școala este modernă, iar elevii sunt postmoderni – certifică ideea că postmodernismul, în comparație cu tradiționalismul și modernismul, revendică, pe de o parte, acceptarea de alternative educaționale și de predare-învățare, pe de alta, descentralizare, toleranță, globalism, interculturalitate, individualism, deconstrucție, umanizarea tehnologiei, promovarea valorilor noi, diversificarea comunicării. Învățarea ca o construcție proprie, participarea directă a elevului, prin cercetări, căutări, interpretări, structurări, reflecții, corelații, semnificații proprii, plasarea lui în contextul unor noi forme de organizare a activității în clasă și în centrul unor experiențe de învățare care să-i favorizeze gândirea și acțiunea independentă, să-l învețe a participa activ la procesul de construire a noii cunoașteri – toate acestea sunt semnele și, totodată, stringența unui învățământ care trebuie să refuze toate dogmele, stereotipurile, preceptele și chiar unele teorii considerate deja canonice. O școală ce se vrea deschisă pentru problematica secolului XXI, incontestabil, trebuie să recurgă la noi alternative educaționale privind tipurile de curriculum, forma principală de organizare a activității elevilor – lecția, învățarea de tip operațional, proiectarea instruirii, tipurile de activități în clasă, statutul profesorului etc. – toate acestea urmând a fi acordate cu tendințele, interesele celor implicați în instruire. Analizată din această perspectivă, lecția tradițională, ca formă de bază a organizării activității elevilor, nu mai poate face față tuturor cerințelor elevilor și timpului, ea solicitând alternative substanțiale, sistemice, care să inverseze relațiile dintre elementele instruirii, nemaivorbind de adoptarea unor strategii, criterii de evaluare, de managementul clasei etc. din perspective cu totul noi. În acest context al schimbărilor radicale se înscrie și lecția de limba și literatura română, care, cu părere de rău, încetează a mai fi un laborator de interpretare și creație, cel puțin, pentru domeniul „Literatură”. Cele menționate scot în evidență actualitatea cercetării noastre, care mai este condiționată și de alți factori importanți, precum: *Reforma generală a învățământului* (1997) fundamentată pe conceptele de curriculum, de educație literar-artistică și lingvistică, pe principiul libertății în educație etc.; reconsiderarea epistemică a formelor de organizare a activității elevilor în funcție de

exigențele și așteptările societății moderne, de nevoile, interesele lor; ideile, conceptele, teoriile, paradigmele etc., aferente domeniului educației lingvistice și literar-artistice; stipularea curriculară privind reliefarea cadrului valoric/axiologic transdisciplinar în baza profilului absolventului nivelurilor gimnazial și liceal de învățământ, ca un nou concept cu valențe semantice de finalitate a sistemului de învățământ, proiectat din prisma unității abordării psiho- și sociocentriste; asigurarea progresiei cognitive, formative și atitudinale a competențelor cu toate derivatele lor de context.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemei de cercetare.

Problema educației literar-artistice și lingvistice a început să fie abordată în anii '90 ai secolului al XX-lea de un șir de cercetători de la Institutul de Educație Artistică al Academiei de Științe Pedagogice din Moscova, care au deschis o nouă direcție, cea a educației literar-artistice cu statut de obiectiv-cadru al receptării literaturii în școală și au afirmat drept scop al educației artistico-estetice formarea unei personalități capabile să perceapă și să evalueze frumosul din viață, natură și artă, conform principiilor estetice ce îl definesc. Respingând paradigma informativ-reproductivă a educației din acea perioadă, care acorda elevului rolul de obiect al actului educațional, iar literaturii – de obiect de studiu, cercetătorii E.V. Kviatkovski, N. A. Kușaev, V. I. Leibson, L. E. Strelitșova, V. A. Nicoliskii [33], G. N. Kudina, A. A. Melik-Pașaev [32], M. G. Kaciurin [30] ș.a. au conceput termenul de educație literar-artistică drept un proces pedagogic-orientat de formare a cititorului de literatură artistică, prin angajarea lui de a produce valori.

La valorificarea conceptelor de educație literar-artistică și de educație lingvistică și-au adus contribuția, începând cu sfârșitul anilor '90 ai secolului trecut, mai mulți cercetători din Republica Moldova: Vl. Pâslaru [22], C. Șchiopu [25; 26], V. Goraș-Postică [13], L. Botezatu [4], M. Hadîrcă [14], V. Bolocan [3], M. Marin [17], L.Frunză [11], S. Golubițchi [12], A. Radu-Șchiopu [24], Al. Barbăneagră [1], V.Popova [23] ș.a.

În România, problema formării elevului-cititor în procesul studierii disciplinei Limba și literatura română a fost studiată din mai multe unghiuri de vedere (competență

literar-lectuală și de comunicare, gust literar, imaginație, capacitatea de „a ști să citești” etc.) de către metodiștii C. Parfene [20], A. Panfil [19], A. Hobjilă [15], N. Eftimie [10], I. Derșidan [9], G. Bărbulescu, D. Beșliu [2] ș.a.

O preocupare esențială a didacticii ca știință a procesului de învățământ este legată de conceptul de lecție ca formă de activitate a diadei profesor-elev. Mai mulți cercetători, autori de tratate, manuale de pedagogie M. Ionescu, M. Bocoș [16], I. Cerghit [5], C. Cucuș [8], E. Tiron, T. Stanciu [27], D. Todoran [28], M. Momanu [18], G. Cristea [7], D. Patrașcu [21] au abordat lecția din diverse unghiuri de vedere: global, strategic, optim, clasic, al evoluției istorice, al tipurilor specifice etc. Menționăm, de asemenea, aportul mai multor savanți străini – Jan Amos Comenius, Johan Friedrich Herbart, Ovid Decroly, John Dewey, Adolph Ferrierre, Roger Cousinet, Edouard Claparède [apud: 7], V.I. Zagveazincki [29], V.V. Kraievski, A.V. Hutorskoi [31], V.A. Slastenin, I.F. Isaev, A.I. Miscenco, E.N. Șıyanov [34] ș.a., parte dintre aceștia propunând o serie de alternative ale lecției clasice.

Apresiasi contribuția autorilor menționați la abordarea lecției, în general, și a celeia de limba și literatura română, în particular, ca unități didactice fundamentale, la definirea și valorificarea conceptelor-cheie de educație literar-artistică și lingvistică, constatăm, în același timp, următoarele contradicții/ stringențe:

- pe de o parte, există numeroase și substanțiale abordări ale lecției tradiționale, pe de alta, practic, lipsesc studiile teoretice și metodologice privind lecția netradițională (definire, condiții, principii, tipologii etc.), fapt care a dus la canonizarea celei dintâi, în detrimentul celei de-a doua;
- abordarea limbii ca act de comunicare interactivă, interpretarea operei literare în funcție de statutul subiectului-receptor, implicit, formarea la elevi a competențelor literar-lectorale și comunicative revendică necesitatea de modernizare nu numai a metodologiei de predare-învățare-evaluare, ci și a formelor de organizare a activității în clasă;
- actul educațional, prin plasarea elevului în cadrul unor lecții clasice, în mare măsură, rămâne tributar paradigmei informativ-reproductive și, doar de la caz la caz și/sau în unele secvențe ale lecției, sunt solicitate metodologiile interactive;

- necesitatea abordării educației literar-artistice și lingvistice ca sistem, prin valorificarea lecțiilor netradiționale, în cadrul cărora elevului i se atribuie valoarea de subiect al acțiunii.

În această bază, definim **problema cercetării**: Care sunt reperele epistemologice și metodologice ale educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin abordarea lecțiilor netradiționale?

Ipoteza cercetării: Educația literar-artistică și lingvistică, implicit, formarea competențelor literar-lectorale ale elevilor vor fi eficiente dacă:

- vor fi stabilite reperele epistemologice pentru educația literar-artistică și lingvistică a elevilor prin abordarea lecțiilor netradiționale;

- va fi valorificat potențialul lecției netradiționale ca unitate educațională;

- lecțiile netradiționale vor fi axate pe un șir de principii conforme cu specificul celor două domenii (Limbă și comunicare, Literatură) ale disciplinei Limba și literatura română, precum și pe activități ludice, activ-participative, creative.

Scopul investigației: fundamentarea teoretică și practic-experimentală a Modelului pedagogic al educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale, în procesul cărora acestora li se atribuie valoarea de subiecți ai acțiunii educaționale.

Obiectivele generale ale cercetării:

1. Identificarea reperelor epistemice, teoretice, praxiologice ale educației literar-artistice și lingvistice a elevilor ca sistem prin valorificarea lecției netradiționale.
2. Diagnosticarea pre-experimentală a competențelor literar-lectorale și de comunicare ale elevilor; relevarea atitudinii profesorilor și a elevilor privind abordarea lecțiilor netradiționale.
3. Argumentarea teoretică, epistemologică și praxiologică a abordării lecțiilor netradiționale în vederea ELAL a elevilor;
4. Conceptualizarea și validarea experimentală a Modelului pedagogic al educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale;

5. Formularea concluziilor și a recomandărilor pentru optimizarea educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale de limba și literatura română.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea s-a realizat pe coordonatele epistemică, teoretică și praxiologică în baza: a) conceptelor de lecție ca formă de activitate a diadei profesor-elev ce aparțin cercetătorilor M. Ionescu, I. Cerghit, M. Momanu, C. Cucuș, de alternative la sistemul de învățământ pe clase și lecții propuse de Caleton W. Washburne, Helen Parkhurst, Ovide Decroly, Edouard Claparède, Adolphe Ferrière; b) teoriilor cu privire la limbaj și la creația metaforică în limbaj, la sistemul filosofic al lui Kant, care atribuie artei calitatea de a doua existență a omului (cea metafizică, suprasensibilă), la originea (esența) operei de artă a lui M. Heidegger, la orizontul de așteptare și cel al experiențelor literare și estetice: H. R. Jauss; la teoria și metodologia educației literar-artistice: N.A. Kușaev, Vl. Pâslaru, C. Șchiopu; la formarea competențelor literare-lectorale, lingvistice și de comunicare (P. Cornea, A. Panfil), la structura activității literare-lectorale a elevilor (G.N. Kudina și Z.N. Novleanskaia, G.N. Melik-Pașaev, Vl. Pâslaru, C. Șchiopu), la evaluarea competențelor (M. Hadârcă).

Metode de cercetare. În cadrul cercetării au fost utilizate metode teoretice (documentarea științifică, analiza și sinteza teoretică, generalizarea și sistematizarea, abstractizarea și modelarea teoretică), praxiologice (observarea, chestionarea, studierea datelor obținute, comparația, experimentul pedagogic), hermeneutice (interpretarea surselor teoretice și a datelor experimentale), statistice și matematice (inventarierea și analiza datelor experimentului).

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în fundamentarea, definirea și valorificarea potențialului lecțiilor netradiționale în practica educației literar-artistice și lingvistice; în validarea Modelului pedagogic care include diverse tipuri de lecții netradiționale, activități și metode cu caracter ludic și creativ-interactiv, criteriile de evaluare – toate conferindu-i elevului statutul de subiect al actului educațional.

Rezultatele cercetării care au contribuit la soluționarea problemei științifice importante vizează fundamentarea teoretică, definirea, elaborarea și validarea

experimentală a metodologiei educației literar-artistice și lingvistice prin valorificarea lecțiilor netradiționale, concepute în funcție de scop, de metoda predominantă, fapt care a contribuit la formarea competențelor literar-lectorale și de comunicare ale elevilor.

Valoarea teoretică a cercetării este argumentată de:

- definirea conceptului de lecție netradițională ca alternativă și în raport cu lecția clasică;
- fundamentarea teoretică și definirea fiecărui tip de lecție netradițională, relevarea procedurii de desfășurare a lor, stabilirea condițiilor și avantajelor validate în cadrul experimentului de formare;
- sintetizarea tendințelor generale și a atitudinii elevilor și profesorilor privind valorificarea lecțiilor netradiționale.

Valoarea aplicativă a lucrării este validată de:

- Modelul pedagogic, axat pe mai multe teorii privind domeniile „Literatură”, „Limbă și comunicare”, „Pedagogie”, pe un sistem de principii literar-estetice, didactice și de educație literar-artistice, pe activități creativ-interactive și ludice, pe recunoașterea elevului ca subiect al actului educațional;
- stabilirea direcțiilor prioritare de ameliorare a practicilor educației literar-artistice și lingvistice a elevilor, inclusiv – de formare a interpretului de literatură și a vorbitorului cult de limba română, prin explorarea potențialului formativ al lecțiilor netradiționale;
- determinarea caracteristicilor profesionale ale cadrelor didactice de limba și literatura română privind abordarea lecțiilor netradiționale, a interesului și motivației elevilor față de acestea; elaborarea de recomandări practice pentru modernizarea practicilor de formare profesională inițială și continuă a profesorilor în domeniul educației literar-artistice prin valorificarea lecțiilor netradiționale.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic de formare, desfășurat pe parcursul anilor de studii 2014 – 2019, la Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Liceul Teoretic „Gh. Asachi”, Liceul Teoretic „D. Alighieri” din or. Chișinău, la gimnaziile din s. Ulmu, r. Ialoveni, s. Molochiș, r. Râbnița. În experimentul de formare au fost implicați 240 de elevi din

clasele a V-a – a XII-a și 9 cadre didactice, care au implementat modelul pedagogic elaborat.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele cercetării au fost discutate și aprobate în cadrul ședințelor Catedrei Științe ale Educației și Management, UPS „I. Creangă”, a seminarelor metodologice, colocviilor, conferințelor științifice internaționale și naționale, au fost valorificate prin cele două manuale de Limba și literatura română, pentru clasele de liceu, prin publicații științifice la tema de cercetare, prin prelegeri și traininguri, lecții publice desfășurate la cursurile de instruire continuă din cadrul Institutului de Științe ale Educației din Chișinău.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea precizează tema, actualitatea și importanța problemei abordate, ipoteza, scopul, obiectivele, noutatea și originalitatea, rezultatele științifice obținute în cercetare, semnificația teoretică, valoarea aplicativă a lucrării; implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării, sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, *Repere epistemologice pentru educația literar-artistică și lingvistică a elevilor prin abordarea lecțiilor netradiționale* conține o serie de precizări epistemologice asupra conceptelor-cheie: educația literar-artistică și lingvistică ca sistem, lecția – formă fundamentală a diadei „profesor-elev”, lecția netradițională ca alternativă a celei clasice. Astfel, sunt prezentate mai multe teorii, analizate în plan diacronic, referitoare la limbaj și la creația metaforică în limbaj, la modelul integralist-transdisciplinar al comunicării, la educația artistică și estetică, la comunicare ca proces interactiv, la receptarea operei de artă, la orizontul de așteptare și al experiențelor literare și estetice, la teoria și metodologia educației literar-artistice, la formarea competențelor literare-lectorale, lingvistice și de comunicare etc. Totodată, este definită lecția netradițională, sunt relevate caracteristicile ei în raport cu cele ale lecției clasice, condițiile de organizare și de desfășurare ale acesteia.

Privită din perspectiva conceptului de sistem, educația literar-artistică și lingvistică se constituie dintr-o serie de subsisteme, care se află atât în relații interdependente, cât și în conexiuni cu caracter extern, acestea din urmă, din punctul de vedere al funcționalității, fiind diferite: de interacțiune, de generare, de dezvoltare,

de transformare, decizionale. Pornind de la faptul că orice sistem se caracterizează prin dinamism, și educația literar-artistică, și cea lingvistică sunt supuse unor schimbări permanente, influențele având un impact deosebit atât asupra elementelor ei constitutive, cât și a interacțiunilor dintre acestea. La rândul lor, relațiile dintre elemente influențează scopurile sistemului și restricționează comportamentul lor în realizarea sarcinilor trasate. Analiza structurală a educației literar-artistice și lingvistice pornește de la o ordonare a structurii în raport cu o serie de criterii cum ar fi: natura conexiunilor, evoluția în timp a structurii (dinamica structurală), funcționalitatea și rolul structurii fiecărui subsistem în cadrul sistemului analizat. Având drept obiectiv-cadru formarea cititorului și a vorbitorului cult, educația literar-artistică și lingvistică își concretizează obiectivele (în curriculumul disciplinar ele sunt proiectate în formă de competențe) în funcție de domeniile literar-artistic, de receptare-interpretare, de lectură, praxiologic. În contextul problemei abordate, în cel al educației literar-artistice și lingvistice, cu referire atât la lecția tradițională, cât și la cea netradițională, trei activități rămân totuși a fi definitorii: de lectură, de receptare și de interpretare. În cazul lecturii, se remarcă următoarele tipuri: a) receptivă, caracterizată prin executarea integrală a parcursului textual pentru a înregistra complet și exact ceea ce comunică textul; b) literară – o variantă a lecturii receptive, în cadrul căreia elevul e interesat mai mult de „cum se spune” decât de „ce se spune”; c) informativă, globală – lectură selectivă, care vizează obținerea unei idei de ansamblu asupra textului; d) exploratorie – constă în recuperarea unui simbol, a unui grup de simboluri predeterminate din ansamblul textului; se focalizează asupra unui singur punct. Cea de-a doua activitate, receptarea operei literare, indispensabilă oricărui proces de comunicare artistică, reclamă recunoașterea receptorului în calitate de coparticipant la actul scrierii, având în vedere faptul că opera literară nu este pe deplin liberă de dispozițiile pe care le aduce cititorul. Referitor la specificul interpretării (ea poate fi diferită în funcție de text și de interpret), acesta este valabil și în cazul formării cititorului, avându-se în vedere, totodată, și următoarele condiții ale ei: activitatea de interpretare este unica modalitate de a defini conținuturile expresiilor; orice expresie trebuie să fie interpretată de o altă expresie și, tot așa, la infinit; în cursul acestui proces semiotic, semnificatul expresiilor,

recunoscut din punct de vedere social, crește prin intermediul interpretărilor la care ele sunt supuse în diferite contexte și în diferite circumstanțe istorice; semnificatul complet al unui semn nu poate să fie decât înregistrarea istorică a efortului pragmatic care i-a însoțit fiecare apariție contextuală; a interpreta un semn înseamnă a prevedea – la modul ideal – toate contextele posibile în care poate să fie inserat.

Cea mai cunoscută formă de organizare concretă a procesului de învățământ, lecția, de-a lungul timpului, a constituit obiectul de studiu al mai multor cercetători din domeniul pedagogiei, cunoscând o varietate de definiții, care se rezumă, practic, la conceptele „formă de organizare”, „activitate”, „formă fundamentală”, „entitate de instruire”, „microsistem de instruire”. Legată, la originile sale, de practica unui învățământ individual, predominant informativ, lecția rămâne, începând cu Evul Mediu și până în prezent, formă de bază, principală, ocupând o poziție privilegiată în rândul formelor de organizare a procesului de învățământ. Incontestabil, pe parcursul timpului, structura și metodică ei s-au ameliorat și s-au modernizat continuu, totuși, în mare parte, ea și-a păstrat caracteristicile de bază. Privită de specialiștii din domeniul științelor educației din diverse perspective (tradițională, a „școlii active”, a „educației noi”, a didacticii moderne etc.), ea s-a afirmat ca microsistem de instruire, care reproduce la alt nivel ceea ce reprezintă la o scară diferită procesele de învățământ înțelese ca macro-sau mezosisteme. În paralel cu extinderea și perfecționarea sistemului de învățământ pe clase și lecții, de-a lungul evoluției acestuia, în special, începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent, au fost experimentate și aplicate o serie de alte forme de organizare a activității elevilor. Având un caracter nondirectivist, centrate pe elev, aceste alternative (*Sistemul monitorial*, experimentat de Bell și Lancaster, *Planul Dalton* propus de Helen Parkhurst, *Sistemul Winnetka*, elaborat de Carleton W. Washburne, *Centrele de interes* ale lui Ovide Decroly, *Metoda proiectelor*, elaborată de William H. Kilpatrick, *Metoda Freinet*, practică de Celestin Freinet, *Metoda muncii pe grupe*, al cărei fondator este Roger Cousinet), rămase la faza de experiment, corespund, în mare parte, conceptului modern de lecție netradițională. Ceea ce le apropie este principiul libertății elevului și, evident, renunțarea la structura rigidă a lecției clasice, denunțarea a înseși formei ei algoritmice. Analiza atât a tipurilor

de lecții, implicit, a celor de limba și literatura română, cât și a formelor de activitate extracurriculară, propuse de o serie de cercetători din secolul XX, a scos în evidență faptul că lecția netradițională nu se regăsește în clasificările existente, cel puțin, în literatura de specialitate din R. Moldova și/sau din România, motiv care ne-a determinat să încercăm o abordare, în primul rând, teoretică a acesteia.

Așadar, ca tip, lecția netradițională, conform definiției noastre, reprezintă o formă de organizare, cu un scop bine definit, a procesului de învățământ, neordinară ca structură de la o variantă la alta, ce renunță la orice algoritm și fărâmițează structura unitară a activității tradiționale a elevilor și profesorului, inclusiv, la nivelul formelor de organizare a corelațiilor „profesor–elev”, „elev–elev”, „elev–opera literară” și ale cărei elemente sunt un produs al fanteziei cadrului didactic și al elevilor, al măiestriei și competențelor acestora. Având la bază, ca dimensiune principală, colaborarea, lecția netradițională solicită experiența elevului transformat în cercetător al propriei cunoașteri, care exersează resursele instrumentale ale gândirii bazate pe „încercare și eroare”. Evident, specificul unei atare forme de organizare a activității elevilor impune, cel puțin, trei niveluri de referință: regândirea rolului profesorului, stimularea capacității de învățare/cercetare a elevului și valorificarea specială a retroacțiunii negative. Totodată, o lecție netradițională se particularizează prin modul de organizare și de desfășurare a ei, acesta din urmă depinzând, în mare măsură, de ponderea metodei didactice utilizate de profesor. Astfel, putem vorbi despre: a) lecții care au la bază metode de cercetare (lecția-studiu de caz, lecția-proces de judecată, lecția-cercetare/investigație, lecția-licitație de idei); b) lecții care au la bază jocul didactic (lecții tip simulare a întâlnirii cu personajele literare, lecția ecranizare a operei literare); c) lecții ce au la bază dezbateră (lecția-dezbateră parlamentară); d) lecții ce au la bază scrierea creativă (lecția-atelier de creație literară); e) lecții ce au la bază lectura (lecția-atelier de lectură; f) lecții ce au la bază dramatizarea unor fragmente/operei literare (lecția-dramatizare, carnavalul personajelor) etc.

În capitolul 2, *Valorificarea lecției ca unitate fundamentală educațională*, sunt analizate, în baza rezultatelor experimentului de constatare, opiniile profesorilor cu privire la abordarea de către ei a lecției netradiționale, sunt scoase în evidență

nivelurile, deficiențele de comunicare ale elevilor și de interpretare a literaturii. Capitolul finalizează cu prezentarea Modelului pedagogic al educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale.

Scopul experimentului de constatare a constat în determinarea potențialului formativ al lecțiilor netradiționale. Obiectivele trasate au vizat: a) colectarea informației cu privire la abordarea/ practicarea de către profesori a lecțiilor netradiționale; b) relevarea opiniilor profesorilor despre lecția netradițională ca alternativă a lecției clasice; c) elucidarea cunoștințelor cadrelor didactice privind tipurile și specificul (scop, etape, mod de desfășurare) lecțiilor netradiționale; d) determinarea regularității în abordarea lecțiilor netradiționale; e) relevarea opiniilor elevilor cu privire la lecțiile clasice și la cele tradiționale; f) determinarea nivelului de dezvoltare a competențelor literare și lingvistice ale elevilor ca subiecți ai actului educațional.

Demersul pedagogic experimental s-a desfășurat în perioada 2014 – 2019. În total, în experimentul de constatare au fost implicate 140 de cadre didactice preuniversitare de la cursurile de instruire continuă din cadrul Institutului de Științe ale Educației din Chișinău, de la Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Liceul „Gh. Asachi”, Liceul „D. Alighieri” din Chișinău, de la gimnaziile din s. Ulmu, r. Ialoveni, s. Molochiș, r. Râbnița. Dintre acestea, 9 au fost implicate și în experimentul de formare. Modelul pedagogic elaborat a fost aplicat și la Centrul Educațional pentru Copiii Bolnavi de Cancer, de pe lângă Institutul Oncologic, avându-i ca subiecți pe elevii din clasele gimnaziale și liceale, internați în această instituție. Numărul total de elevi implicați în cele trei tipuri de experiment a fost de 358, dintre aceștia, 240, din clasele a V-a – a XII-a, fiind incluși și în experimentul de formare. În cadrul experimentului de formare, desfășurat în aceleași clase, pe parcursul mai multor ani consecutivi, profesorii-experimentatori au avut posibilitatea nu numai să implementeze modelul pedagogic, dar și să urmărească rezultatele obținute, progresul elevilor la sfârșitul fiecărei clase, la examenele de capacitate și de bacalaureat.

Analiza rezultatelor experimentului de constatare a scos în evidență faptul că profesorii optează, preponderent, pentru tipul de lecție clasică, lecția netradițională

fiind abordată de la caz la caz sau defel. Majoritatea respondenților au invocat o serie de motive și dificultăți cu privire la nepracticarea lecțiilor netradiționale, cum ar fi: lipsa modelelor practice și a unei experiențe personale privind abordarea unor astfel de forme de organizare a activității elevilor, lipsa materialelor-suport, a unor surse informaționale, dificultatea de a adapta modelele teoretice elaborate la exigențele impuse de practica școlară, având în vedere și stereotipurile de gândire atât ale administrației școlare, cât și ale elevilor și colegilor de breaslă, dificultatea de a îndeplini corespunzător roluri diverse în cadrul aceleiași lecții, dificultatea de a evalua, cât mai obiectiv, capacitățile și competențele elevilor, blocajele cognitive, emoționale ale elevilor, activismul scăzut al acestora, efortul sporit de ordin procedural, organizațional, decizional, intelectual, cognitiv, comparativ cu cel moderat, depus în cazul lecției clasice. Ilustrăm grafic, pentru exemplificare, rezultatele privind abordarea de către profesori a lecției netradiționale (figura 2.1.)

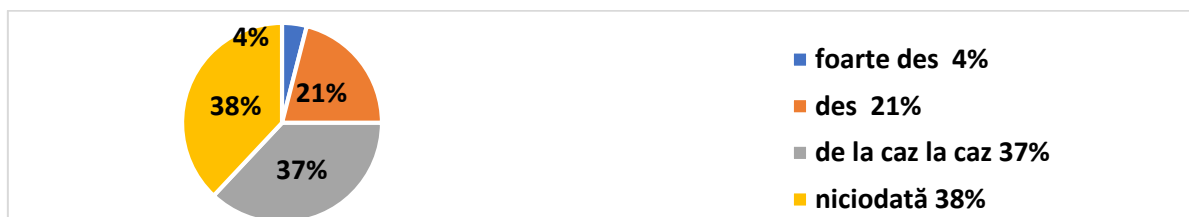

Figura 2.1. Răspunsurile profesorilor privind abordarea lecției netradiționale

O altă serie de itemi au vizat opiniile respondenților referitoare la scopul lecției netradiționale, la metodele și la activitățile de învățare din cadrul acestor forme de organizare. Conform cadrelor didactice, obiectivele acestor lecții sunt: evaluarea cunoștințelor asimilate, activizarea elevilor, recapitularea creației unui scriitor. Referințe la lecția netradițională de asimilare a noilor cunoștințe, priceperi, deprinderi și la cea de consolidare nu au fost atestate în răspunsurile lor. Solicitați să numească trei metode și patru tipuri de activități de învățare la care recurg sau pe care le consideră indispensabile lecției netradiționale, profesorii au numit o serie de metode ce nu pot fi considerate exponențiale pentru lecția netradițională (expunerea, observarea, povestirea, demonstrarea, prelegerea), fapt ce demonstrează că o bună parte dintre ei nu face o deosebire esențială între lecția clasică și cea netradițională. Ca tip de activități de învățare au optat pentru cele de lectură, de cercetare, de analiză, de expunere, de explicare, de rezolvare a unor exerciții și probleme, de lucru cu manualul, asistarea de

calculator. O parte a numit categorii de activități: de predare, de consolidare a cunoștințelor, de evaluare, de recapitulare a materiei. Activitățile cu caracter de joc, de simulare, de dezbatere a unor subiecte, interactiv-participative, de creație, caracteristice lecției netradiționale, s-au regăsit în răspunsurile doar a unui număr destul de mic de respondenți. În figura 2.2. sunt ilustrate răspunsurile profesorilor privind metodele ce pot fi utilizate în cadrul lecției netradiționale:

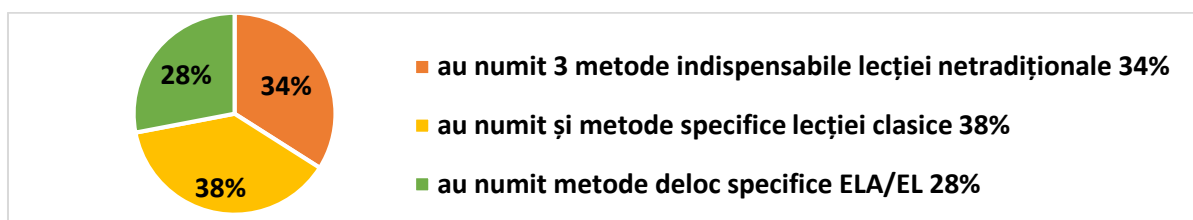

Figura 2.2. Răspunsurile profesorilor privind metodele utilizate în cadrul LN

Spre deosebire de cadrele didactice, elevii se orientează preponderent spre lecțiile în care predomină activitățile interactive, de joc, de dezbatere a unor probleme și mai puțin pe lecțiile în care lor li se rezervă statutul de ascultători pasivi. Cât privește nivelul lor de dezvoltare literar-lingvistică, majoritatea respondenților au demonstrat cunoștințe, capacități și atitudini sub nivelul mediu. Având, de exemplu, drept sarcină elaborarea unui text coerent, pe o temă aleasă de ei, în baza itemilor propuși, doar 19% din numărul total de elevi, au rezolvat complet sarcina (fig. 2.3).

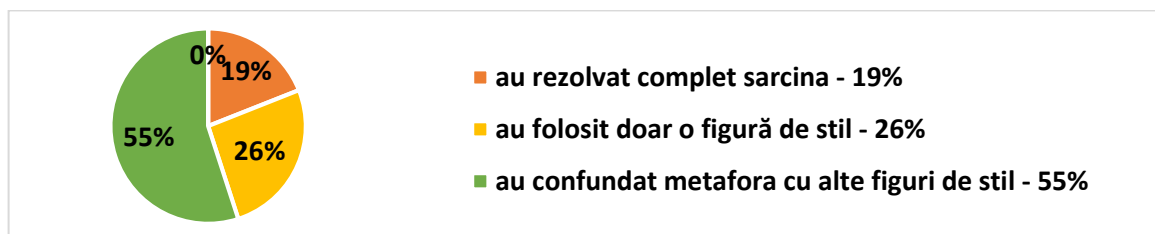

Figura 2.3. Capacitatea elevilor de a elabora un text în baza itemilor propuși

Modelul pedagogic al educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale se constituie din teorii, principii, conforme cu legile artei, cu cele ale formării cititorului și vorbitorului cult, dintr-o serie de lecții netradiționale, diverse din punctul de vedere al scopului urmărit, al procedurii de desfășurare, al metodelor și activităților, care sunt de natură literar-lectuală, interactivă, ludică, cu caracter creativ, competitiv și care solicită imaginația, gândirea creativă, asociativă, laterală, critică a elevilor. Astfel:

a) *pe coordonata epistemică*: teoriile de la sf. sec. IX – înc. sec. XX privind alternativele la sistemul de învățământ pe clase și lecții; conceptul de lecție ca formă de activitate a relației profesor-elev; teoriile lui E. Coșeriu cu privire la limbaj și la creația metaforică în limbaj; modelul integralist-transdisciplinar al comunicării elaborat de E. Coșeriu; poetica lui Aristotel (mimesisul și catharsisul); sistemul filosofic al lui Kant, care atribuie artei calitatea de a doua existență a omului (metafizică, suprasensibilă); teoria despre originea (esența) operei de artă a lui M. Heidegger; prima definiție a lui F. Schiller a educației artistice și estetice ca domenii de cunoaștere umană;

a) *pe coordonata teoretică*: teorii și modele ale comunicării (Cercul de la Viena, G. Frege, B. Russell, N. Wiener, Ph. Franck ș.a.); teoria finalității estetice a literaturii (G. Lanson, J. Mukarovsky); teoria receptării operei de artă (W. Iser, H.R. Jauss, U. Eco, T. Vianu); teoria orizontului de așteptare și a experiențelor literare și estetice (H.R. Jauss); teoria lecturii (W. Iser, P. Cornea, R. Barthes); hermeneutica literară (A. Marino); teoria asociativității gândirii (T. Vianu); teoria și metodologia educației literar-artistice (N.A. Kușaeu, Vl. Pâslaru, C. Șchiopu);

b) *pe coordonata praxiologică*: concepte de vorbire, limbă, limbaj (E. Coșeriu); competențe literar-lectorale, lingvistice și de comunicare (P. Cornea); gândire asociativă, imaginativă, critică, artistică (T. Vianu); activitate literară-lectorală a elevilor – componentă a metodologiei ELA (Vl. Pâslaru, C. Șchiopu); tehnologii educaționale alternative și de orientare a procesului educațional spre personalitatea formabililor, bazate pe activizarea și intensificarea activității acestora (D. Patrașcu); activitate ludică și de creație (J. Huizinga, A. Petean, C. Șchiopu, V. Popova); metodologii didactice ale predării–învățării–evaluării în cadrul educației literar-artistice și lingvistice (C. Moise și E. Seghedin, M. Pavilescu, M. Marin, C. Parfene, A. Hobjilă, M. Hadîrcă).

În funcție de cele trei domenii: „literatură”, „limbă și comunicare”, „didactică”, au fost selectate mai multe principii: mimesisul și catharsisul ca elemente definitorii ale operei de artă; adecvarea operei la facultățile de cunoaștere și la plăcere; receptorul – al doilea subiect creator al operei literare; întemeierea educației literar-artistice pe

interpretare, pe formarea competențelor literare-lectorale; comunicarea ca proces interactiv și de influență; abordarea limbii ca „limbă în funcțiune”, instrument al exprimării și al autoexprimării; centrarea demersurilor didactice pe învățarea activă și pe evaluarea continuă; transpunerea activităților școlare în medii sociolingvistice reale, în contexte nonformale și informale; selectarea tehnologiilor educaționale pentru fiecare formă/acțiune educativă etc.

O componentă esențială a Modelului pedagogic, cea tehnologică, vizează activitățile de învățare, metodele și procedeele de predare–învățare–evaluare. S-a optat pentru următoarele categorii: lectură, explorare a operelor și fenomenelor literare, receptare a operelor literare diverse ca gen, dezvoltare creatoare a operelor literare, activități cu caracter inter/pluri/transdisciplinar, ludice, de scriere creativă, de argumentare a necesității de comunicare în limba română etc.

În totalitatea lor, teoriile și principiile respective, precum și celelalte componente de structură ale Modelului pedagogic, fundamentează proiectarea întregului proces educațional prin valorificarea lecției netradiționale. Ele au un caracter normativ, sistemic și dinamic, fiind aplicabile la toate nivelurile de școlarizare. Grafic, Modelul pedagogic al educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale este prezentat în figura 2.4.:

Modelul pedagogic al ELAL VLN

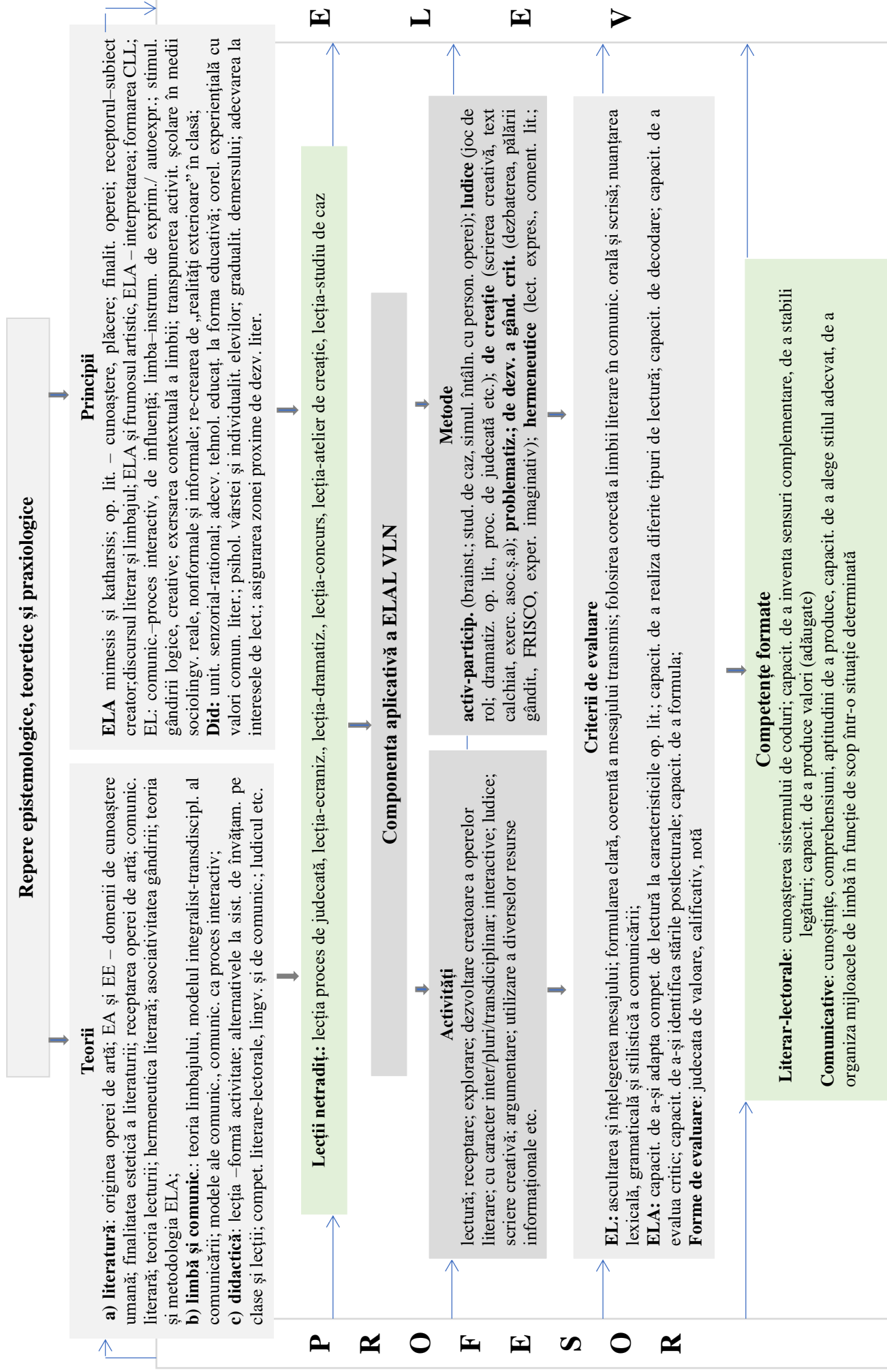

Figura 2.4. Modelul pedagogic al educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netraditionale

În capitolul 3, *Metodologia educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale*, sunt definite mai multe tipuri de lecții netradiționale, insistându-se totodată pe caracteristicile lor definitorii, sunt stabilite reperele metodologice, condițiile privind organizarea-desfășurarea acestora, se face o analiză a rezultatelor obținute în urma aplicării Modelului pedagogic, a nivelurilor și performanțelor elevilor, se formulează concluziile de rigoare. Capitolul finalizează cu analiza, în plan comparativ, a rezultatelor obținute în clasele experimentale și în cele de control.

Diverse din perspectiva scopului (lecții de asimilare a noilor cunoștințe, de formare a priceperilor și deprinderilor, de consolidare, de recapitulare etc.), din cea a naturii lor (lecție-proces de judecată, lecție-ecranizare a operei literare, lecție-dramatizare, lecție-studiu de caz, lecție-atelier de creație, lecție-concurs), a metodelor și activităților predominante (activ-participative, de cercetare, ludice etc.), lecțiile netradiționale au fost concepute în funcție de caracteristicile lor definitorii.

Ca tip de lecție netradițională, lecția-proces de judecată desemnează un anumit mod de organizare și desfășurare a activității de predare-învățare-evaluare, posibil și necesar în vederea realizării sarcinii didactice fundamentale, o serie de etape, diferite total de cele caracteristice lecției clasice, de formule nestandardizate, ce fărâmițează structura unitară a activității tradiționale a elevilor și profesorului; în cadrul ei, elevii își asumă un anumit rol, interpretarea căruia solicită lectura operei studiate. În funcție de criteriul priorității, ele pot fi: a) lecții ce vizează prioritar realizarea unor transferuri operaționale; b) lecții ce vizează prioritar realizarea unor produse care exprimă personalitatea elevului; c) lecții ce vizează prioritar achiziționarea/înțelegerea/ analiza/ sinteza/evaluarea critică a unor cunoștințe și capacități; d) lecții ce vizează prioritar dobândirea unor strategii cognitive; e) lecții ce vizează prioritar dobândirea unor atitudini cognitive, comportamentale/afective, motivaționale, caracteriale.

Lecția-atelier de creație literară și lingvistică poate fi definită ca o formă de activitate, în cadrul căreia, elevii asimilează cunoștințe noi sau le consolidează pe cele însușite, prin producerea de ei înșiși a unor texte literare sau pseudoliterare, în funcție de conținuturile curriculare și de obiectivele trasate de către profesor. Ceea ce o

deosebește de cea clasică este fundamentul ei teoretic și, mai întâi, principiile care fac posibile organizarea și desfășurarea ei: valorificarea subiectului receptor/ creator, unitatea imaginației cu intelectul, valoarea educațională imanentă a poeziei, imaginația ca principiu al libertății, principiul asociației, creativitatea și creația – calități prezente la diferite niveluri de competență. În cadrul cercetării noastre, am optat pentru: a) lecția-atelier de creație literară de asimilare a noilor cunoștințe; b) lecția-atelier de creație literară de consolidare a cunoștințelor deja asimilate; c) lecția-atelier de creație de înțelegere a cunoștințelor; d) lecția-atelier de creație de evaluare a cunoștințelor achiziționate; e) lecția-atelier de creație literară de formare a deprinderilor de elaborare a unor compoziții școlare. Indiferent de natura lor, acestea pot fi organizate, în funcție de tipul de activități creative și de metodele utilizate, ca: lecție-atelier de creație cu caracter de joc, lecție-atelier de creație de scriere creativă, lecție-atelier de creație de calchiere a unor structuri poetice, lecție-atelier de creație pe baza asociativității gândirii, lecție-atelier de creație de stimulare a gândirii laterale, lecție-atelier de creație bazată pe exerciții creative etc.

Lecția-ecranizare a operei literare – formă de activitate didactică, în cadrul căreia elevii interpretează diverse aspecte ale operei literare prin rezolvarea unor probleme/situații de natură transdisciplinară, ce solicită gândirea creativă, capacitatea de a imagina, de a identifica și de a corela mijloacele de exprimare caracteristice literaturii și cinematografului ca arte. Aceasta se înscrie perfect în categoria celor netradiționale. În funcție de scopul urmărit în procesul de interpretare a operei literare, au fost concepute următoarele tipuri: a) lecție-ecranizare având ca scop identificarea problematicii și descoperirea mesajului; b) lecție-ecranizare de identificare a elementelor acțiunii și a procedeelelor de compoziție a operei; c) lecție-ecranizare de caracterizare a personajelor; d) lecție-ecranizare bazată pe identificarea modalităților artistice de exprimare a mesajului.

Urmărind cu totul alte obiective decât activitățile din cadrul cercului de teatru, lecția-dramatizare vizează valorificarea operei literare în vederea formării competențelor literare și de comunicare ale elevilor, componente definitorii ale educației literar-artistice și lingvistice. Are următoarele variante: a) lecție-dramatizare

de caracterizare a personajului literar; b) lecție-dramatizare bazată pe analiza textului din perspectiva mijloacelor artistice; c) lecție-dramatizare urmărind analiza modurilor de expunere; d) lecție-dramatizare de raportare a stărilor emoțional-afective ale elevilor la mesajul textului lecturat; e) lecție-dramatizare bazată pe investigație și cercetare etc. Dramatizarea operei literare (atât faza de pregătire, cât și jocul propriu-zis), în afara valorificării operei literare, urmărește și: a) dezvoltarea capacității de comunicare orală și de receptare a mesajului oral; b) exprimarea corectă, expresivă, prin respectarea pauzelor de durată și psihologice, a tonului fundamenta, a intonațiilor, a accentelor logice; c) dezvoltarea capacității de exprimare a unor sentimente, stări, prin mișcare scenică, gesturi și mimică; d) dezvoltarea capacității de reflecție personală și de empatie; e) stimularea capacităților creatoare. Lecția dramatizare poate lua și forma unor carnavaluri, organizate și desfășurate pe o anumită temă și în funcție de scop: de evaluare, de consolidare, de recapitulare.

Lecția-concurs reprezintă o formă de activitate cu caracter competitiv, desfășurată în sala de clasă, pe parcursul a cel puțin 45 de minute, în procesul căreia elevii asimilează, consolidează cunoștințe, aptitudini, deprinderi, având totodată posibilitatea de a se autoevalua în raport cu sine și cu alții. Spre deosebire de multitudinea opiniilor, în special, ale profesorilor-practicieni, potrivit cărora obiectivul-cheie al lecției-concurs constă în evaluarea cunoștințelor, lecția-concurs poate urmări, în egală măsură, și asimilarea-consolidarea noilor conținuturi. Aceste două tipuri de lecții-concurs se axează mai puțin pe faza de pregătire (recapitulare, investigare, consultare a informației suplimentare, memorizare etc.) și, preponderent, pe cea propriu-zisă, de rezolvare a unor sarcini care să solicite de la elevi capacitatea de a se adapta la situații noi, de a găsi soluții inedite, de a reacționa afectiv, de a analiza, sintetiza, precum și originalitate, organizare coerentă, inventivitate. Variantele lecției-concurs concepute s-au conturat pe baza câtorva variabile, precum: a) locul temei într-un ansamblu mai larg al conținutului; b) strategiile didactice aplicate de profesor în funcție de particularitățile de vârstă și de nivelul pregătirii elevilor; c) tipul de sarcini/probe formulate; d) modul de organizare a activității elevilor (în echipe a câte 5 elevi); e) forma de răspuns (oral, scris, imagini, proiecții, PPT etc.); f) forma de evaluare a activității elevilor/ de

desemnare a câștigătorilor (echipa experților, fișa-punctaj afișată la vedere); g) procedura de desfășurare.

Abordat preponderent ca metodă atât de teoreticieni, cât și de profesorii-practicieni, studiul de caz poate avea și statutul de lecție, care poate fi definită ca o formă de organizare a activității elevilor, subordonată unui scop și unor obiective concrete, având la bază strategii interactive, în cadrul căreia elevii, prin analiza unor situații atestate în opera literară, prin rezolvarea unor conflicte de valori, asimilează, fixează cunoștințe noi, își formează priceperi și deprinderi de analiză, sinteză și de argumentare, își autoevaluează capacitățile de rezolvare a cazului. Astfel, în funcție de tema și de obiectivele operaționale, putem vorbi despre lecții-studiu de caz privind: personajele operei, problematica și mesajul, genurile și speciile literare, curentele literare etc.

Deși în cadrul experimentului de formare Modelul pedagogic și-a confirmat eficacitatea, totuși am considerat necesar desfășurarea experimentului de control, în cadrul căruia a fost evaluat, în mod special, progresul elevilor din lotul de formare, astfel comparându-se performanțele lor demonstrate în cadrul experimentului de constatare cu acelea de la sfârșitul celui de formare. Această modalitate de evaluare am considerat-o optimă, deoarece ne-a oferit posibilitatea să observăm schimbările în cadrul lotului, având în vedere și faptul că, pe parcursul experimentului de formare, au fost inițiate multiple activități de monitorizare continuă a rezultatelor elevilor. Faptul că un număr semnificativ de elevi din lotul de formare a demonstrat o schimbare pozitivă de atitudine, o performanță mai bună, un progres în dobândirea/formarea competențelor, o re poziționare a „celui ce învață” în „cel ce se pricepe/este în stare să facă”, poate fi considerat un criteriu solid al eficacității demersului conceptualizat. Performanța crescută este o consecință, un rezultat al unei competențe ridicate. Pentru confirmarea suplimentară a rezultatelor, a fost supus evaluării și lotul de elevi neimplicați în experimentul de formare, urmărindu-se colectarea informației cu privire la: competențele literare-lectorale și comunicative, ca achiziții, la capacitățile de a califica și a justifica scopul lecturii, de a organiza informația desprinsă din operă, de a identifica în opera literară problema, natura ei și cauzele ce o declanșează, de a

abstractiza, de a transforma și a analiza, de a înțelege logica în care este construit personajul de către autor, de a formula mesajul operei literare, conform algoritmului dat. Analiza datelor obținute a demonstrat o creștere considerabilă a nivelului competențelor literar-lectorale și de comunicare ale elevilor din lotul de formare, fapt care afirmă consistența demersului metodologic elaborat, viabilitatea și avantajele acestuia, pe de altă parte, potențialul lecțiilor netradiționale în ELAL a elevilor. Ilustrăm aceste date prin referință la competența de a formula mesajul operei literare conform unui algoritm propus de profesor (figura 3.1.):

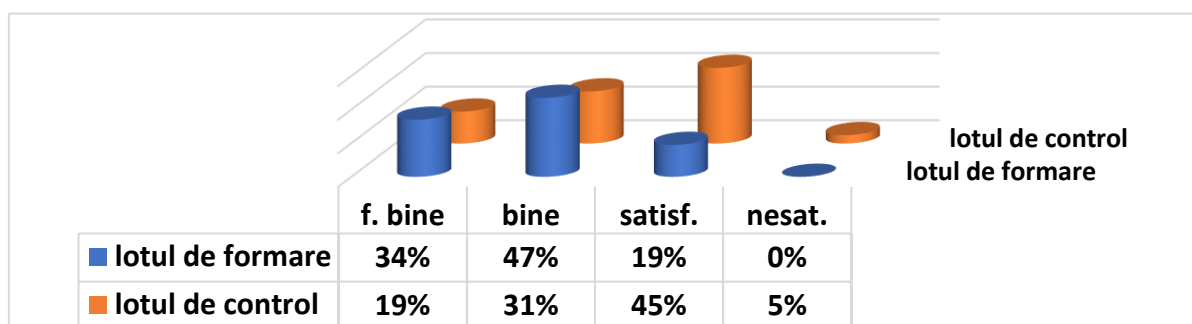

Figura 3.1. Capacitatea elevilor de a formula mesajul operei literare, conform algoritmului

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE

Valorile principale ale cercetării sunt sistematizate de următoarele concluzii:

1. Privită din perspectiva conceptului de sistem, educația literar-artistică și lingvistică se constituie dintr-o serie de subsisteme, entități de diferite tipuri, care se află atât în relații interdependente, cât și în conexiuni cu caracter extern. Înseși conceptele „educație literar-artistică” și „educație lingvistică” impun implicații de ordin epistemic, teoretic și metodologic. Ca orice alt tip de sistem, și cel al ELAL se caracterizează prin dinamism, în sensul că este supus unor schimbări permanente în cadrul ciclului de viață, că aceste influențe au un impact deosebit atât asupra elementelor constitutive, cât și a interacțiunilor dintre ele [156].

2. Imperativele actualității, noile orientări, opiniile elevilor exprimate în cadrul experimentului de constatare reclamă că lecția clasică este insuficientă, că ea presupune o viziune holistică în organizarea activității, că, tot mai mult canonizată, cunoaște dezavantaje considerabile în raport cu alternativele ei. Însăși paradigma ELAL nu este conformă cu tipurile de lecție, în care persistă dirijarea accentuată,

uneori excesivă, a activității de învățare a elevilor și în care este promovată predarea-învățarea la un singur nivel, cel mijlociu, și la un singur ritm [158].

3. Spre deosebire de cea clasică, lecția netradițională reprezintă o formă de organizare, cu un scop bine definit, a procesului de învățământ, neordinară ca structură de la o variantă la alta, ce renunță la algoritm și fărâmițează structura unitară a activității tradiționale a elevilor și profesorului, inclusiv, la nivelul formelor de organizare a corelațiilor „profesor-elev”, „elev-elev”, „elev-opera literară”, și ale cărei elemente sunt un produs al fanteziei cadrului didactic și a elevilor, al măiestriei și competențelor acestora [166], [178].

4. Studiul teoretic și experimental al problemei investigate a demonstrat că selectarea-structurarea unor metode interactive nu este suficientă, deoarece acestea reprezintă doar nivelul aplicativ, iar statutul de sistem al ELAL necesită, pe lângă sfera tehnologică și componentele teleologică, epistemologică, funcția de liant al acestora fiind realizată de obiectivele celor două tipuri de gândire: reflexivă și determinativă. Prin urmare, conceptualizarea Modelului pedagogic al educației literar-artistică și lingvistice prin valorificarea lecțiilor netradiționale, care e necesară și oportună, trebuie să se constituie dintr-un șir de: a) teorii privind domeniile „Literatură” „Limbă și comunicare”, „Didactică”; b) principii ale artei și comunicării, ale educației literar-artistică și lingvistice, didactice; c) un sistem de lecții netradiționale axate pe activități, metodele și procedee de predare-învățare-evaluare ludice, interactive, creative [157], [158].

5. Lecțiile netradiționale, ca forme de organizare a activității, purtând un caracter ludic, interactiv, de creație, competitiv, oferă oportunități majore în vederea formării interpretului de literatură artistică și a vorbitorului cult de limba română. Activitatea elevilor în cadrul acestor lecții solicită coordonarea tuturor structurilor personalității (cognitiv, afectiv, motivațional, volitiv, atitudinal, aptitudinal), în vederea depășirii obstacolelor, limitelor, dificultăților, blocajelor de orice natură apărute în rezolvarea sarcinilor. La rândul lor, interesele, dorințele, experiența de viață și de lectură a elevilor, în cadrul lecțiilor netradiționale, funcționează ca forțe de susținere și dirijare a activității de învățare, oferind suporturi motivaționale, influențând atitudinile, în

funcție de context și menținând un tonus psihic ridicat, pozitiv, pentru derularea în bune condiții a activității elevilor și pentru obținerea de rezultate ridicate [159], [160], [169], [177].

6. Realizarea cu succes a activității elevilor în cadrul lecțiilor netradiționale poate fi obstrucționată de anumite predispoziții ale cadrului didactic, de tipul de experiență a acestuia, de lipsa materialelor suport, a unor surse informaționale și modele practice privind abordarea unor astfel de forme de organizare a activității elevilor, de dificultatea de a adapta modelele teoretice elaborate la exigențele impuse de practica școlară etc., fapt care confirmă necesitatea și utilitatea Modelului pedagogic validat [157], [165].

7. Rezultatele experimentului pedagogic au demonstrat creșterea nivelului competențelor literar-lectorale și de comunicare ale elevilor, acestea manifestându-se prin implicare activă în lectura și interpretarea operelor, în exprimarea punctelor de vedere, prin activități de documentare și de cercetare, prin crearea de valori în raport cu opera literară, prin elaborarea/redactarea diferitor texte orale și scrise etc. Rezultatele cercetării demonstrează relevanța problemei, a scopului formulat și confirmă ipoteza investigației – faptul că Modelul pedagogic elaborat este viabil și poate fi aplicat cu succes în practica școlară în vederea formării competențelor literar-lectorale și comunicative ale elevilor [166], [171].

Recomandări practice:

1. Conceptorilor de curriculum (și de piese curriculare): complementarea acestuia cu conceptul de lecție netradițională; referirea în curriculum la tipurile și subtipurile de lecții netradiționale;
2. Centrelor de formare profesională continuă a cadrelor didactice: valorificarea, în cadrul activităților de formare, a conceptelor de educație literar-artistică și lingvistică în raport cu cel de lecție netradițională și cu tipurile acesteia.
3. Cadrelor didactice: aplicarea sistematică, în practica de predare, a diverselor tipuri și subtipuri de lecții netradiționale, în vederea educației literar-artistice și lingvistice a elevilor.

BIBLIOGRAFIE

1. BARBĂNEAGRĂ Al. Oportunități de abordare interdisciplinară a conținuturilor disciplinei limba și literatura română în instituțiile cu instruire în limba rusă. În: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului: materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”*. Vol. 3 (seria XX). Chișinău: Tipogr. UPS „I. Creangă”, 2018, p. 89-96. ISBN: 978-9975-46-374-4;
2. BĂRBULESCU, G., BEȘLIU, D. *Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar*. București: Corint, 2009. 240 p. ISBN 978-973-135-513-9
3. BOLOCAN, V. *Modalități de predare-asimilare a operei epice în școală*. Rezum. tezei de dr. în pedagogie. Chișinău: Tipogr. UPS „I. Creangă”, 2007. 25 p.
4. BOTEZATU, L. *Retroacțiunea în educația lingvistică și literar-artistică a elevilor*. Comrat: CEP US Comrat, 2008. 23 p.
5. CERGHIT, I. *Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri, strategii*. Iași: Polirom, 2008. 400 p. ISBN 978-973-46-1016-7
6. COȘERIU, E. *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*. București: Editura Enciclopedică, 2004. 128 p. ISBN 973-45-0493-2
7. CRISTEA, G. *Managementul lecției*, ediția a III-a. București: EDP, 2008. 212 p. ISBN 978-973-30-2342-5
8. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2006. 464 p. ISBN: 978-973-46-4041-6
9. DERȘIDAN, I. *Metodica predării limbii și literaturii române*. Oradea: EU Emanuel, 2010. 409 p. ISBN 9737791576
10. EFTIMIE, N. *Introducere în metodica studierii limbii și literaturii române*. Pitești: Paralela 45, 2000. 344 p. ISBN 978-973-4704-27-9
11. FRUNZĂ, L. *Dezvoltarea competențelor de comunicare în procesul analizei textului literar*. Rezum. tezei de dr. în pedagogie. Chișinău: CEP UPSC, 2008.
12. GOLUBIȚCHI, S. *Romanul „Frații Jderi” de M. Sadoveanu ca model de educație permanentă*. Rezum. tezei de dr. în pedagogie. Chișinău: IȘE, 2008. 30 p.
13. GORAȘ-POSTICĂ, V. *Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare*. În: *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: CE PRO Didactica, 2008. 204 p. ISBN 978-9975-9763-4-3
14. HADÎRCĂ, M. *Conceptualizarea evaluării competențelor comunicative și literare ale elevilor*. Rezum. tezei dr. în pedagogie. Chișinău: CEP IȘE, 2006. 26p.

15. HOBJILĂ, A. *Limbă și comunicare: perspective didactice*. Iași: UAIC, 2016. ISBN 978-606-714-295-2
16. IONESCU, M., BOCOȘ M. (coord.). *Tratat de didactică modernă*. Pitești: Paralela 45, 2009. 302 p. ISBN 978-973-47-0556-6.
17. MARIN, M. *Principii de dezvoltare a atitudinii elevului față de opera literară*. Rezum. tezei de dr. în pedagogie. Chișinău: CEP IȘE, 2008. 25 p.
18. MOMANU, M. *Forme de organizare a instruirii. Proiectarea și desfășurarea activității didactice*. În: *Psihopedagogie. Pentru examenele de definitivare și grade didactice*. Iași: Polirom, 2009. p. 469-495, ISBN 978-973-46-1403-5
19. PARFENE, C. *Literatura în școală*. Iași: UAIC, 1997. 299 p. ISBN 973-9312-01-2
20. PANFIL, A. *Limba și literatura în gimnaziu. Structuri didactice deschise*. Pitești: Paralela 45, 2004. 203 p. ISBN 973-593-835-9
21. PATRAȘCU D. *Tehnologii educaționale*. Chișinău: Î.S.F.E.-P–Tipografia centrală, 2005, 704 p. ISBN 9975-78-379-1
22. PÂSLARU, VI. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Museum, 2001. 311 p. ISBN 9975-906-41-9
23. POPOVA, V. *Metodologia predării noțiunilor de teorie literară în procesul formării elevului-interpret al textului artistic*. Teza de dr. în ped., Chișinău, UPS „I. Creangă”, 2019. 183 p.
24. RADU-ȘCHIOPU, A. *Dezvoltarea competențelor lectorale ale elevilor la orele de limba și literatura română*. Rezum. tezei dr. în pedagogie. Chișinău: CEP UPSC, 2013. 30 p.
25. ȘCHIOPU, C. *Metodica predării literaturii române*. Pitești: Carminis, 2009. 333p. ISBN 9789731230955
26. ȘCHIOPU, C. *Metodologia educației literar-artistice a elevilor*. Teza de dr. hab. în ped. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2016. 332 p.
27. TIRON, E., STANCIU, T. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării*. București: EDP, 2019. 280 p. ISBN 978-606-31-0783-2
28. TODORAN D. (coord.) *Probleme fundamentale ale pedagogiei*. București: E.D.P., 1982. 224 p.
29. ЗАГВЯЗИНСКИЙ В. И. *Теория обучения: Современная интерпретация*. Учеб. пособие для вузов. М.: Академия, 2006. 192 с. ISBN 5-7695-0743-8.

30. КАЧУРИН М. Г. *Системность литературного образования*. Автореф. дисс. д-ра пед. наук. Л. 2008. 34 с.
31. КРАЕВСКИЙ В.В., ХУТОРСКОЙ А.В. *Основы обучения: Дидактика и методика*. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Академия, 2007 222 с. ISBN 978-5-7695-5614-2
32. КУДИНА Г.Н., МЕЛИК-ПАШАЕВ А.А., НОВЛЯНСКАЯ З.Н. *Как развивать художественное восприятие у школьников*. М.: Знание, 1988. 80 с.
33. *Совершенствование литературного развития школьников*. Сб. науч. труд. Под ред. Е.В. Квятковского, Н.А. Кушаева. М.: НИИ ХВ АПН, 1979. 190 с.
34. СЛАСТЕНИН В. А., ИСАЕВ И. Ф, МИЩЕНКО А. И, ШИЯНОВ Е. Н. *Педагогика: учебное пособие*. М., 2000, 512 с. ISBN 5-88527-171-2

LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

1. Articole în reviste științifice

1.1. în reviste din Registrul național al revistelor de profil

1. VÎLCU, M. Fundamente teoretice și metodologice ale educației literar-artistice și lingvistice ca sistem. În: *Revista de științe socioumane*, 2021, nr.1 (47), p. 19-27. Categoria B. ISSN: 1857-0119
2. VÎLCU, M. Conceptualizarea modelului teoretic al educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale. În: *Didactica Pro*, 2021, nr. 2 (126), p. 5-8. Categoria B. ISSN: 1810-6455
3. VÎLCU, M. Lecția netradițională versus lecția clasică: repere teoretico-metodologice (coaut. C. Șchiopu). În: *Studia universitatis Moldaviae. Științe ale educației*, 2021, nr. 5 (145), p. 53-57, categoria B. ISSN: 1857-2103
4. VÎLCU, M. Lecția-proces de judecată ca alternativă a lecției clasice. În: *Revista de științe socioumane*, 2021, nr. 2 (48), p. 6-15. Categoria B. ISSN: 1857-0119

1.2. în culegeri

1. VÎLCU, M. Particularități morfologice ale abrevierilor în limba română. În: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*. Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor. Seria XXII, vol. 3. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2020, p. 187-190. ISBN 978-9975-46-449-9
2. VÎLCU, M. Trunchierea – un procedeu productiv de formare a pronumelor hipocoristice în limba română la etapa actuală. În: *Probleme actuale ale științelor*

umanistice. *Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*. Vol. XVIII, partea I. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2019, p. 325-330. ISBN 9975-46-421-1

3. VÎLCU, M. Posibilități de optimizare a lecției ca unitate didactică. În: *Probleme actuale ale științelor umaniste. Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*. Vol. IX. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2010, p.154-159. ISBN 978-9975-46-065-1
4. VÎLCU, M. Metode și procedee alternative ale evaluării în contextul lecțiilor netradiționale. În: *Probleme actuale ale științelor umanitare. Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*. Vol. VII. Partea I. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2008, p. 92-97. ISBN 978-9975-921-82-4
5. VÎLCU, M. Lecția – formă fundamentală de organizare a activității instructiv-educative a elevilor. În: *Probleme actuale ale științelor umanitare. Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*. Vol. VI. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2006, p. 266-271. ISBN 978-9975-921-23-7

1.3. în reviste aflate în proces de acreditare

1. VÎLCU M. Formarea la elevi a competențelor literară și de comunicare în cadrul lecției-dramatizare. În: *Limba română*, 2021, nr. 5-6, p. 124-131, ISSN 0235-9111
2. VÎLCU, M. Lecția-atelier de creație. În: *Limba română*, 2021, nr. 2, p. 86-195, ISSN 0235-9111
3. VÎLCU, M. Manifestarea fenomenului abrevierii în onomastica românească. În: *Limba română*, 2020, nr. 6, p. 130-134. ISSN 0235-9111.
4. VÎLCU, M. Strategii de formare a competenței de delimitare a valorii predicative/nepredicative a verbelor în limba română. În: *Limba română*, 2017, nr. 5-6, p. 106-110. ISSN 0235-9111
5. VÎLCU, M. Simularea ca metodă didactică: repere teoretico-metodologice. În: *Limba română*, 2014, nr. 5, p. 110-115. ISSN 0235-9111

2. Articole în lucrările conferințelor și ale altor manifestări științifice

1. VÎLCU, M. Probleme de ortografie a împrumuturilor neologice abordate în cadrul lecțiilor de limba română. În: *Materialele conferinței republicane a cadrelor didactice*, 27-28 februarie 2021, UST. Vol.3. Didactica științelor filologice. Chișinău, 2021, p. 182-186. ISBN 978-9975-76-320-2.
2. VÎLCU, M. Educația lingvistică a elevilor în contextul lecției cu caracter de joc. În: *Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne. Partea I*.

Materialele conferinței științifice internaționale (11-12 dec., 2014, IȘE). Chișinău: Print Caro SRL, 2014, p.88-90, ISBN 978-9975-48-066-6

3. VÎLCU, M. Simularea – metodă de formare a competențelor de comunicare pedagogică. În: *Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului*. Conferința de totalizare a muncii științifice și științifico-didactice a corpului profesoral-didactic pentru anul 2012. Vol. III. Chișinău: UPS „I. Creangă”, 2013, p. 42-48. ISBN 978-9975-46-147-4
4. VÎLCU, M. Orientări moderne în organizarea procesului instructiv-educativ. În: *Optimizarea învățământului pentru o societate bazată pe cunoaștere*. Materialele conferinței științifice cu participare internațională (2-3 noiembrie, 2012, IȘE). Chișinău: Print Caro, 2012, p. 502-504, ISBN 978-9975-56-072-6
5. VÎLCU, M. Lecția de comunicare interactivă versus învățământul scolastic. În: *Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării*. Materialele conferinței științifice internaționale dedicate aniversării a 70-a de la fondarea IȘE (1-2 noiembrie, 2011). Chișinău: Print Caro SRL, 2011, p. 396-398, ISBN: 978-9975-56-010-8
6. VÎLCU, M. Formarea tinerilor cititori în cadrul lecțiilor netradiționale prin interacțiunea artelor (coaut. C. Șchiopu). În: *Lectura – calea spre tărâmurile artei*. Simpozion cu participare internațională. (București, ediția a IV-a, 9 aprilie, 2011). București: Gabriel, 2011, p. 279-284
7. VÎLCU, M. Lectura ca act de comunicare: repere metodologice. În: *Lectura sub presiunea canonului?* Lucrările simpozionului internațional (București, 19-20 martie, 2010). București: Gabriel, 2010, p. 156-161. ISBN 978-606-8177-16-8.
8. VÎLCU, M. Stimularea gândirii creatoare a elevilor în cadrul lecției-ecranizare a operei literare. În: *Didactica limbii și literaturii române*. Simpozionul internațional, ediția a X-a (11-13 decembrie, 2009, Cluj-Napoca). Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2010, p. 134-136.
9. VÎLCU, M. Lecția netradițională – o alternativă a învățământului tradițional. În: *Research and Education in Innovation Era*. Section I: Cultural Identities & Modern Discourses. Simpozionul internațional, Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad (21-22 noiembrie, 2008). Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2008, p. 115-120. ISSN: 2065-2569.

3. Alte lucrări

3.1. Manuale școlare

1. VÎLCU, M. *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a X-a* (coaut. Șchiopu C.). Chișinău: Litera Educațional, 2006, 2009 (ed. a II-a). 250 p. ISBN 978-9975-904-90-2
2. VÎLCU, M. *Literatura română. Manual pentru clasa a XI-a* (coaut. Șchiopu C.). Chișinău: Litera Educațional, 2006, 2009 (ed. a II-a). 276p. ISBN 9975-74-647-0

3.2. Ghiduri metodice

1. VÎLCU, M. *Comunicarea: greșeli și soluții. Problemar la limba română* (coaut. Șchiopu C.). Chișinău: TOCONO, 2014. 141 p. ISBN 978-9975-4495-1-9
2. VÎLCU, M. *Fonetica limbii române. Culegere de exerciții*. Chișinău, UPS „Ion Creangă”, 2017. 40 p. ISBN 978-9975-136-51-8

3.3. Teste de evaluare

1. VÎLCU, M. *Limba și literatura română. Bacalaureat. Teste integratoare de evaluare a competențelor lingvistice, literare și de comunicare* (coaut. Șchiopu C.). Chișinău: Liceum, 2012. 92p. ISBN 978-9975-939-90-4

3.4. Suport teoretic

1. VÎLCU, M. *Praxiologia limbii române. Suport teoretic*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2015. 102 p. ISBN 978-9975-46-246-4.

Alte materiale didactice, aprobate de MECC

23 de lecții elaborate și filmate în cadrul proiectului *Educație online* (2020), disponibile în biblioteca digitală: <https://educatieonline.md/Search>

- 10 lecții, programul clasei a XII-a

<https://educatieonline.md/Video?class=12&discipline=9>

- 13 lecții, programul clasei a XI-

a <https://educatieonline.md/Video?class=11&discipline=9>

ADNOTARE

Vîlcu Marcela

Educația literar-artistică și lingvistică a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale

Teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2021

Specialitatea 532.02 - Didactică școlară (Limba și literatura română)

Volumul și structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 218 surse bibliografice, 16 anexe. În total conține 150 pagini text de bază, 25 de figuri și 8 tabele, 16 anexe.

Publicații la tema tezei. Rezultatele au fost publicate în 41 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: lecție clasică, lecție netradițională, educație literar-artistică, educație lingvistică, competențe literar-lectorale, competență de comunicare, diada profesor-elev.

Domeniul de studiu: Didactica școlară (Limba și literatura română)

Scopul cercetării: fundamentarea teoretică și practic-experimentală a Modelului pedagogic al educației literar-artistice și lingvistice (ELAL) a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale, în procesul cărora elevului i se atribuie valoarea de subiect al acțiunii educaționale.

Obiectivele cercetării: identificarea reperelor epistemice, teoretice, praxiologice ale ELAL a elevilor ca sistem prin valorificarea lecției netradiționale; diagnosticarea preexperimentală a competențelor literar-lectorale și de comunicare ale elevilor; relevarea atitudinii profesorilor și a elevilor privind lecțiile netradiționale; argumentarea teoretică, epistemologică și praxiologică a abordării lecțiilor netradiționale în vederea ELAL a elevilor; conceptualizarea și validarea experimentală a Modelului pedagogic al ELAL a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale; formularea concluziilor și a recomandărilor relevante pentru optimizarea ELAL a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale de limba și literatura română.

Noutatea și originalitatea științifică: rezidă în fundamentarea și valorificarea lecțiilor netradiționale în practica ELAL; în validarea Modelului pedagogic care include mai multe tipuri de lecții netradiționale, activități și metode cu caracter ludic și creativ-interactiv, criterii de evaluare – toate conferindu-i elevului statutul de subiect al actului educațional.

Rezultatul științific obținut în cercetare vizează fundamentarea teoretică, elaborarea și validarea experimentală a metodologiei ELAL prin valorificarea lecțiilor netradiționale, concepute în funcție de scop, de metoda predominantă, fapt care a contribuit la formarea competențelor literar-lectorale și de comunicare ale elevilor.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de definirea conceptului de lecție netradițională ca alternativă și în raport cu lecția clasică/tradițională; fundamentarea teoretică și definirea fiecărui tip de lecție netradițională, relevarea procedurii de desfășurare a lor, stabilirea condițiilor și avantajelor validate în cadrul experimentului de formare; sintetizarea tendințelor generale și a atitudinii elevilor și ale profesorilor privind valorificarea lecțiilor netradiționale.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în conceptualizarea Modelului pedagogic al ELAL prin valorificarea lecțiilor netradiționale, axat pe mai multe teorii privind domeniile „Literatură”, „Limbă și comunicare”, „Didactică”, pe un sistem de principii literar-estetice, didactice și de educație literar-artistică, pe activități creativ-interactive și ludice, pe recunoașterea elevului ca subiect al actului educațional; stabilirea direcțiilor prioritare de ameliorare a practicilor ELAL a elevilor, inclusiv – de formare a interpretului de literatură și a vorbitorului cult de limba română, prin explorarea potențialului formativ al lecțiilor netradiționale; determinarea caracteristicilor profesionale ale cadrelor didactice de limba și literatura română privind abordarea lecțiilor netradiționale, a interesului și motivației elevilor față de acestea; elaborarea de recomandări practice pentru modernizarea practicilor de formare profesională inițială și continuă a profesorilor în domeniul ELAL prin valorificarea lecțiilor netradiționale.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin activitatea didactică a autoarei în cadrul UPS „Ion Creangă” din Chișinău, al Liceului de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, al Liceului Teoretic „Gh. Asachi”, la gimnaziile din s. Ulmu, r. Ialoveni, s. Molochiș, r. Râbnița, inclusiv prin participarea la conferințe naționale și internaționale, prin publicarea materialelor științifice.

ANNOTATION

Vîlcu Marcela

Literary-artistic and linguistic education of school students through non-traditional lessons

PhD thesis in Educational Sciences, Chisinau, 2021

Specialty 532.02 - School didactics (The Romanian language and literature)

The structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 218 bibliography sources, 150 pages of text, 25 figures, 8 tables and 16 appendixes.

Publications on the topic of the thesis: 41 scientific works

Keywords: classical lesson, non-traditional lesson, literary-artistic education, linguistic education, literary-lectorial competences, communicative competence, school students, teacher.

The field of study: School didactics (Romanian language and literature).

The aim of the research is: the theoretical and practical-experimental fundamentals of the Pedagogical Model of the literary-artistic and linguistic education (LALE) of the school students by using non-traditional lessons, in the process of which the school student is assigned as the subject of the educational action.

The objectives of the research are: to identify the epistemic, theoretical, praxiological landmarks of the LALE of the school students as a system, by using non-traditional lessons; to diagnose the pre-experimental literary-reading and communicative competences of the school students; to emphasize the attitude of teachers and students towards non-traditional lessons; to justify the theoretical, epistemological and praxiological approach of non-traditional lessons towards LALE of the school students; to conceptualize and experimentally validate the Pedagogical Model of LALE of school students by using non-traditional lessons; to formulate the conclusions and relevant recommendations for LALE optimization of school students through the use of non-traditional lessons of the Romanian language and literature.

The novelty and scientific originality of the research lies in the substantiation and use of non-traditional lessons in LALE practice; in the validation of the pedagogical model that includes several types of non-traditional lessons, activities and methods with a playful and creative-interactive character, as well as of evaluation criteria, thus, giving the school student the status of a subject of the educational act.

The scientific result obtained in the research aims to theoretically justify, elaborate and experimentally validate the LALE methodology by using non-traditional lessons, conceptualized according to their purpose and to the predominant method, which contributed to the formation of the literary-reading and communicative competences of the school students.

The theoretical significance of the research is supported by defining the concept of non-traditional lesson as an alternative related to the classical/traditional lesson; the theoretical substantiation and definition of each type of non-traditional lesson, the emphasis on the procedure, the establishment of the conditions and advantages validated during the experiment; the synthesis of the general trends and attitude of the school students and teachers regarding the use of non-traditional lessons.

The practical value of the research consists in: the conceptualization of the Pedagogical Model of LALE by using non-traditional lessons, focused on several theories on the fields of "Literature", "Language and communication", „Didactics", on a literary-aesthetic system, didactic and educational literary-artistic principles, focused on creative-interactive and playful activities, on the recognition of the student as a subject of the educational act; the establishment of the prior directions for improving the practices of LALE of school students, including – the formation of the interpreter of literature and the cult speaker of the Romanian language, by exploring the formative potential of non-traditional lessons; the establishment of the professional characteristics of the Romanian language and literature teachers regarding the approach of non-traditional lessons, school students' interest and motivation towards them; the elaboration of practical recommendations for the modernization of the initial and continuous professional development of the teachers in the field of LALE by using non-traditional lessons.

The implementation of scientific research results was carried out through the didactic activity of the author within "Ion Creanga" SPU in Chisinau, "Prometheus-Prim" Lyceum of Creativity and Invention, "Gh. Asachi" Theoretical Lyceum, at the gymnasiums from Ulmu, Ialoveni, Molochisul-Mare, Râbnița district, by participating in national and international conferences and published scientific materials.

АННОТАЦИЯ Вылку Марчела

**Литературно-художественное и лингвистическое образование учащихся
с использованием нетрадиционных уроков**

Диссертация на соискание степени доктора педагогики, Кишинэу, 2021

Специальность: 532.02 – Школьная дидактика (Румынский язык и литература)

Объем и структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, 218 библиоисточника, 16 приложений. Работа содержит 150 страниц текста, 25 фигур, 8 таблиц.

Публикации по теме диссертации. Результаты были опубликованы в 41 научных статьях.

Ключевые слова: классический урок, нетрадиционный урок, литературно-художественное, лингвистическое образование, читательская компетенция, коммуникативная компетенция, учащиеся, учитель.

Область исследования: Школьная дидактика (Румынский язык и литература)

Цель исследования: теоретическое и практико-экспериментальное обоснование Педагогической модели литературно-художественного и лингвистического образования (ЛХЛО) учащихся через использования нетрадиционных уроков (НтУ), в процессе которых учащийся обретает статус субъекта образовательного акта.

Задачи исследования: выявление эпистемологических, теоретических, праксиологических ориентиров ЛХЛО учащихся как системы через использование НтУ; предэкспериментальная диагностика литературно-читательских и коммуникативных компетенций учащихся; выявление отношения учителей и учеников к НтУ; теоретическое, гносеологическое и праксиологическое обоснование подхода к НтУ для ЛХЛО учащихся; концептуализация и экспериментальная проверка Педагогической модели ЛХЛО учащихся через использование НтУ; формулирование соответствующих выводов и рекомендаций по оптимизации ЛХЛО учащихся через использование к НтУ по румынскому языку и литературе.

Научная новизна и оригинальность заключается в обосновании и использовании НтУ в практике ЛХЛО; в проверке Педагогической модели, которая включает различные типы НтУ, мероприятий и методов игрового и творчески-интерактивного характера, критерии оценки, что придает учащемуся статус субъекта образовательного акта.

Научный результат, полученный в исследовании, состоит в теоретическом обосновании, разработке и экспериментальной проверке методологии ЛХЛО через использование НтУ с целью формирования литературно-читательской и коммуникативной компетенций учащихся.

Теоретическая значимость исследования поддерживается определением концепции НтУ как альтернативы и в отношении к традиционному уроку; теоретическое обоснование и определение каждого вида НтУ, раскрытие порядка их развертывания, установление условий и преимуществ, подтвержденных в формирующем эксперименте; синтез общих тенденций и отношения учащихся и преподавателей к использованию НтУ.

Практическая значимость работы состоит в концептуализации Педагогической модели ЛХЛО через использование НтУ, опирающихся на основные теоретические положения областей «Литература», «Язык и общение», «Дидактика», на систему литературно-эстетических, дидактических и литературно-художественных принципов образования, на творчески-интерактивную и игровую деятельность, на признание учащегося субъектом образовательного акта; в установлении приоритетных направлений практического совершенствования ЛХЛО учащихся, включая и формирование литературного интерпретатора и грамотного говорящего на румынском языке, через изучение формирующего потенциала НтУ; определение профессиональных характеристик учителей румынского языка и литературы в отношении подхода к НтУ, интереса и мотивации учащихся к НтУ; в разработке практических рекомендаций для модернизации начальной и непрерывной профессиональной подготовки учителей в сфере ЛХЛО через использование НтУ. Внедрение научных результатов осуществлялось через дидактическую деятельность автора в КГПУ им. И. Крянгэ, в Л.Т.И. «Прометей-Прим», в Т.Л. им. Георге Асаки, в гимназиях сёл Улму, Яловенского района, Большой-Молокиш, Рыбницкого района, в национальных и международных научных конференциях, публикаций научных результатов.

VÎLCU MARCELA

**EDUCAȚIA LITERAR-ARTISTICĂ ȘI LINGVISTICĂ A ELEVILOR
PRIN VALORIFICAREA LECȚIILOR NETRADIȚIONALE**

Specialitatea 532.02 - Didactică școlară (Limba și literatura română)

Rezumatul

tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: 20.12.2021

Hârtie ofset. Tipar ofset

Coli de tipar: 1.4

Formatul hârtiei: 60x84

Tiraj: 35 ex.

Comanda nr. 48

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din
Chișinău, str. Ion Creangă, 1